

DOI: 10.33310/2518-7813-2019-67-4-217-223

УДК 37.015.3:159.922.76-056.45

Вікторія СТЕПАНЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки
Державного закладу «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ, Україна
e-mail: viktoriyalnu@gmail.com

ОБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНИЙ КОМПОНЕНТ СИСТЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ ПОВЕДІНКОВИХ ДЕВІАЦІЙ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті надано змістовну характеристику об'єкт-суб'єктному компоненту системи профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти. Об'єкт-суб'єктний компонент системи розглянуто як поєднання взаємообумовленої взаємодії об'єкт-суб'єктного характеру, в основу якої покладені узагальнені поняття «об'єкт» та «суб'єкт». Розкрито універсальні і специфічні параметри обдарованих учнів як об'єктів, які одночасно можуть виступати і суб'єктами системи профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти. Визначено функціональні обов'язки суб'єктів, які здійснюють безпосередній чи опосередкований профілактичний вплив на обдарованих учнів.

Ключові слова: об'єкт, суб'єкт, профілактика, девіантна поведінка, обдарований учень, заклад загальної середньої освіти, система

Будь-яка система включає у себе різні компоненти, серед яких особливе місце відводиться об'єкту і суб'єкту, які характеризуються певними атрибутами, визначають її основоположні засади, формують певні уявлення про ту чи іншу проблему дослідження, перебувають у постійній взаємодії. У джерелах наукової літератури проблема взаємодії об'єкта і суб'єкта в контексті їх розгляду як компоненту системи є досить дискусійною і має різні вектори трактування, які пов'язані з різними уявленнями вчених про розвиток відносин між учасниками освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти. Зокрема, у межах системного підходу ця проблема з тієї чи іншої позиції розглядалася у наукових працях Р. Атаханова, В. Беспалька, О. Беспалько, В. Гатальського, В. Загвязинського, І. Звереві, О. Караман, Н. Кузьміної, П. Образцова, Т. Семігіної, В. Сластьоніна, С. Харченка та багатьох інших науковців.

На сьогоднішній день у теорії і практиці соціально-педагогічної роботи відсутні фундаментальні дослідження, в яких би було визначено основні атрибутивні характеристики об'єктів і суб'єктів в процесі системної організації профілактичної роботи з обдарованими учнями, пов'язаної з попередженням та подоланням у них різних негативних поведінкових відхилень, що обумовлює необхідність їх окреслення та визначення основних параметрів взаємодії. Відповідно, нами була змодельована система профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти, одним із компонентів якої є об'єкт-суб'єктний компонент.

Мета статті – надати змістовну характеристику об'єкт-суб'єктному компоненту системи профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти.

Об'єкт-суб'єктний компонент системи профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти ми розглядаємо як поєднання взаємообумовленої взаємодії об'єкт-суб'єктного характеру, в основу якої покладені узагальнені поняття «об'єкт» та «суб'єкт». Слід зазначити, що при трактуванні цих понять з точки зору соціально-педагогічної профілактики у джерелах наукової літератури спостерігається наявність принаймні чотирьох позицій вчених:

1. Об'єктом є проблеми особистості, розв'язання яких потребує сторонньої допомоги. До суб'єктів належать держава в цілому, державні, громадські організації, працівники соціальної сфери, волонтери, члени громади, а також клієнти, адже від них очікують активної участі у подоланні власних проблем [3, 21–22].

Позицію розгляду клієнта як суб'єкта вчені пояснюють тим, що соціальна робота спрямована на задоволення потреб клієнта, а в кінцевому результаті – на досягнення того, що клієнти будуть самі вирішувати свої проблеми. Також зазначена позиція ґрунтується на переконанні, що, як правило, ми не знаємо, що є найкращим для іншої людини. Людина знає це краще за нас, хоча і потребує отримання від нас інформації про альтернативні можливості, переваги та недоліки альтернативних способів дій, навчання щодо прийняття рішень; підтримки у запровадженні нею таких рішень тощо.

2. В Малій енциклопедії із соціальної педагогіки зазначено: «Об'єктом соціально-педагогічної роботи загалом можуть бути всі люди, у першу чергу – діти та молодь» [7, 146]. Суб'єкти – органи державної влади, державні соціальні інститути, установи та служби, неурядові організації, фізичні особи (соціальні педагоги, соціальні працівники, інші фахівці), що здійснюють соціально-педагогічну роботу з клієнтами (об'єктами). [7, 280].

При цьому, трактування об'єкта в такій інтерпретації пояснюється тим, що життєдіяльність усіх груп населення залежить від тих умов, що значною мірою визначені рівнем розвитку суспільства, станом соціальної сфери, змістом соціальної політики, можливостями її реалізації.

3. Об'єктами (цільовими групами) профілактики можуть виступати: все суспільство в цілому, окремі особи, соціальні групи, верстви населення, які страждають або можуть постраждати від проблем чи негативних явищ, ті, що своїми діями, поведінкою, способом життя сприяють розвитку проблем, а також особи, соціальні групи та організації, від дій яких залежить попередження розвитку та усунення причин негативних явищ та їх наслідків. Суб'єктами профілактичної роботи виступають як спеціально створені організації та установи, спеціалісти, так і окремі особи, волонтери, що зацікавлені у попередженні та подоланні проблеми, і які мають необхідні для цього ресурси [2].

Така позиція передбачає розгляд об'єктами тих, на кого спрямована профілактична діяльність, а суб'єктами – тих, хто здійснює відповідну діяльність.

4. Системний підхід тісно пов'язаний з особистісно-орієнтованим і діяльним підходами. Особистісно-орієнтований підхід передбачає орієнтацію на особистість дитини як мету, суб'єкт, результат, головний критерій його ефективності. В межах діяльсного підходу основою становлення і розвитку особистості є її активність, тобто учень виступає як активний учасник взаємовідносин із суб'єктами профілактичної діяльності. У результаті такої сумісної діяльності він перетворюється з об'єкта на суб'єкт, оскільки відповідна взаємодія будується на суб'єкт-суб'єктних відносинах [4; 5; 8].

По суті, це основні позиції, які зустрічаються у наукових джерелах щодо визначення понять «об'єкт» і «суб'єкт», і кожен вчений в залежності від свого бачення проблеми дослідження при трактуванні цих дефініцій так чи інакше дотримуються однієї певної із розглянутих позицій. Однак, слід звернути увагу на те, що в представлених трактуваннях спостерігається різниця тільки у тому, як розглядати особистість чи групу, що

має певні проблеми і потребує сторонньої допомоги для їх вирішення. Усі інші люди, організації, установи тощо подаються як суб'єкти, тобто ті що здійснюють соціально-педагогічну роботу (профілактичну діяльність).

Враховуючи всі зазначені позиції в контексті проблеми нашого дослідження, вважаємо, що об'єктом все ж таки доречніше розглядати проблеми обдарованих учнів, розв'язання яких потребує сторонньої допомоги. Взаємодія з обдарованим учнем повинна мати суб'єкт-суб'єктний характер і передбачати активну участь обдарованого учня у подоланні своїх проблем. Однак, слід не забувати, що в нашому дослідженні ми розглядаємо обдарованих учнів закладів загальної середньої освіти, вік яких 6 – 17 років, тобто малолітніх і неповнолітніх дітей. У такому випадку, доросла людина (суб'єкт профілактики), так чи інакше, повинна нести за них відповідальність. Тому, з одного боку, взаємовідносини з обдарованими учнями повинні будуватися за принципом суб'єкт-суб'єктної взаємодії, але через недосягнення ними повноліття обдаровані діти одночасно розглядаються і як об'єкт профілактичного впливу.

Майже аналогічна ситуація в контексті нашого дослідження відбувається і з суб'єктами профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти. З одного боку, їх визначення повністю співпадає з наведеними вище трактуваннями. Однак, системна організація профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти вимагає цілеспрямованого впливу не тільки на об'єкт, а й на суб'єкт – під час їх підготовки до здійснення відповідної профілактичної діяльності. Тобто, рівень готовності суб'єктів до здійснення профілактичних дій у певному сенсі також можна розглядати як об'єкт.

Отже, взаємозв'язок, взаємовплив, взаємодія і двоїста природа понять «об'єкт» і «суб'єкт» стали причиною їх об'єднання в об'єкт-суб'єктний компонент системи профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти, де поділ цих компонентів є досить умовним.

Зазвичай об'єктів профілактичного впливу класифікують за «універсальними» (вік, стать, соціальний статус, добровільність участі у заходах та ін.) і «специфічними» ознаками (типові проблеми, які стають причиною психологічного і соціального дискомфорту особистості). Така типологія є базисом для визначення змісту, напрямів, форм, методів профілактичної діяльності, залучення фахівців певного профілю і соціальних агенцій певного типу [7, 146].

За віковими параметрами й ознаками статі об'єктами системи профілактики поведінкових

девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти є обдаровані учні чоловічої і жіночої статі молодшого (1 – 4 кл., 6 – 10 років), середнього (5 – 9 кл., 10 – 15 років) і старшого (10 – 11 кл., 15 – 17 років) шкільного віку. Обдарованість учнів виступає як певний параметр їх соціального статусу. Це діти, які мають високі академічні успіхи з усіх навчальних предметів, що вивчаються у школі, чи діти з різними видами обдарованості (інтелектуальна з певних предметів, психомоторна, художньо-естетична, професійна, лідерська), які є переможцями чи призерами олімпіад, змагань, конкурсів шкільного, районного, обласного (регіонального), всеукраїнського, міжнародного, європейського рівня. Усі обдаровані учні залучаються до участі у профілактичних заходах на добровільній основі, що є одним із основних принципів системної організації профілактичної діяльності.

Щодо специфічних ознак, слід зазначити, що профілактичними діями необхідно охоплювати не тільки тих обдарованих учнів, в яких виявлено схильність до поведінкових девіацій, а й тих, що мають низку соціально-психологічних проблем, які негативно впливають на їх психологічний і соціальний комфорт. Всі обдаровані учні молодшого шкільного віку підлягають профілактичному впливу первинного рівня. Обдаровані учні середнього і старшого шкільного віку в залежності від наявності у них певного рівня схильності до різних типів девіантної поведінки (асоціальної, делінквентної, адиктивної, суїцидальної) чи її відсутності можуть підлягати впливу як первинної, так і вторинної чи третинної профілактики.

Суб'єктяк компонент системи профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти здійснюють відповідну профілактичну діяльність з обдарованими учнями і створюють необхідні умови для досягнення її основної мети. Суб'єктами системи профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти є: адміністрація закладу загальної середньої освіти (директор, заступники директора з навчально-виховної роботи), соціальний педагог, практичний психолог, педагог-організатор, класні керівники (класоводи), учителі, керівники шкільних та позашкільних гуртків і секцій, фахівці різного профілю (медична сестра закладу загальної середньої освіти, спеціалісти установ правоохоронної, медичної і соціальної сфер, викладачі закладів вищої і післядипломної освіти та ін.), волонтери, батьки (або особи, що їх замінюють), родичі, товариші по класу обдарованих учнів та інші суб'єкти, які здійснюють безпосередню чи опосередковану профілактичну діяльність з обдарованими учня-

ми в залежності від проблемної ситуації, що склалася.

Зазначені суб'єкти складають міждисциплінарну команду спеціалістів, координатором якої є соціальний педагог закладу загальної середньої освіти. З одного боку, кожен фахівець такої команди має свої специфічні обов'язки щодо профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти, а з іншого боку – діяльність спеціалістів має координований та інтегративний характер. Включення суб'єктів у систему передбачає використання їх соціально-педагогічного потенціалу у профілактичній роботі з обдарованими учнями, які мають негативні поведінкові відхилення.

Функціональні обов'язки директора закладу загальної середньої освіти:

- постановка на педагогічних радах на розгляд питань експертизи системи, плану, програми щодо профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів;
- організація методичного забезпечення закладу загальної середньої освіти щодо проблеми профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів;
- розгляд випадків порушення прав і свобод учасників відповідних профілактичних програм;

Обов'язки заступника директора з виховної (навчально-виховної) роботи:

- планування соціально-виховної роботи з обдарованими учнями, спрямованої на їх адаптацію і самореалізацію;
- упровадження соціально-виховних програм, які включають у себе заходи профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів як складової загальної системи соціально-виховної роботи у школі;
- організація проведення системних заходів профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти, призначення відповідальних;
- направлення педагогічних працівників, які мають безпосереднє відношення до здійснення профілактичної діяльності з обдарованими учнями, на проходження курсів підвищення кваліфікації;
- розробка разом із класними керівниками (класоводами) тематики засідань методичного об'єднання класних керівників щодо профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів.
- моніторинг серед обдарованих учнів та їх батьків щодо рівня задоволеності роботою закладу загальної середньої освіти;

Обов'язки класного керівника (класовода):

- розвиток, регулювання та корегування міжособистісних стосунків у класному колективі, з однолітками, учителями, батьками;

- ведення журналу обліку індивідуальної роботи з обдарованими учнями, фіксування ситуацій ризику;
- постійна взаємодія з батьками обдарованих учнів (особами, які їх замінюють), підвищення ролі сім'ї.

Обов'язки соціального педагога як суб'єкта і координатора профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладі загальної середньої освіти:

- ознайомлення педагогічного складу зі змістом нормативно-правових актів, які стосуються проблеми профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів;
- моніторинг та подолання ситуацій ризику, які можуть провокувати девіантні прояви у поведінці обдарованих учнів;
- проведення своєчасної діагностичної та прогностичної роботи щодо виявлення соціально-психологічних якостей, проблем обдарованих учнів особистісного, соціального, поведінкового характеру;
- виявлення стану взаємовідносин обдарованого учня в основних сферах життєдіяльності: пізнавальній, соціальній, особистісній;
- знання інтересів, захоплень, досягнень обдарованих учнів, моніторинг їх зайнятості у гуртках, секціях, участі в різних конкурсах і заходах;
- індивідуальна робота з обдарованими учнями та їх батьками щодо вирішення їх соціальних проблем;
- соціальне консультування обдарованих учнів та їх батьків щодо вирішення ситуацій негативного впливу на обдаровану дитину з боку оточення;
- сприяння поліпшенню особистісної і соціальної адаптації обдарованих учнів як категорії ризику, створення умов для їх всебічного гармонійного розвитку, подолання ситуацій дисгармонійного становлення через координацію зусиль школи, сім'ї, різноманітних соціальних інституцій;
- формування активної життєвої позиції в обдарованих учнів, соціально-педагогічний супровід і підтримка;
- системне профілактичне спостереження за обдарованими учнями із ситуативною схильністю до певного типу девіантної поведінки, із наявністю декількох типів поведінкових девіацій одночасно, високого рівня схильності до суїцидальної поведінки, організація і координація заходів первинної, вторинної, третинної профілактики;
- розробка і реалізація програми профілактики поведінкових поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти;
- співпраця з фахівцями різного профілю з питань профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів;

Обов'язки практичного психолога:

- дослідження особистісних особливостей обдарованих учнів з метою визначення загальних труднощів їх адаптації;
- психодіагностика обдарованості, дослідження особливостей психологічного клімату в колективі;
- корекційно-розвивальна робота з обдарованими учнями, спрямована на розвиток вольових умінь та навичок, корекцію емоційного стану;
- профілактика психологічного перевантаження обдарованих учнів;
- консультування батьків щодо особливостей розвитку обдарованих дітей різного віку та шляхів їх психологічної підтримки;
- психологічне консультування, супровід і підтримка обдарованих учнів, схильних до різних типів поведінкових девіацій, та їх батьків.
- системне профілактичне спостереження за обдарованими учнями з наявністю високого рівня схильності до суїцидальної поведінки.

Педагог-організатор, керівники шкільних та позашкільних гуртків і секцій виконують такі обов'язки:

- організація і проведення заходів соціально-виховної роботи з обдарованими учнями у школі, за місцем проживання;
- організація змістовного дозвілля та відпочинку обдарованих учнів, залучення до мережі гуртків, секцій, клубів, об'єднань за інтересами;
- пропаганда здорового способу життя.

Шкільна медична сестра:

- ведення медичної статистики щодо фізіологічного показника здоров'я обдарованих учнів;
- профілактичні заходи медико-соціального спрямування щодо попередження різних форм адиктивної поведінки серед обдарованих учнів підліткового та юнацького віку;
- профілактичне спостереження за обдарованими учнями з наявністю високого рівня схильності до суїцидальної поведінки (особливо за тими, у кого сформована модель суїцидальної поведінки, тобто зафіксовано такі випадки);
- залучення у разі необхідності інших фахівців медичного профілю при організації заходів третинної профілактики (лікарі швидкої допомоги, нарколог, психіатр тощо).

Спеціалісти методичних кабінетів районних (міських) відділів освіти, керівництво і викладачі закладів вищої і післядипломної освіти:

- консультування педагогічних працівників щодо соціальних й особистісних чинників ризику становлення обдарованих учнів, які можуть провокувати чи призводити до різних форм поведінкових девіацій в обдарованих учнів;

- інформування щодо особливостей організації системних профілактичних заходів з обдарованими учнями;
- підготовка методичного забезпечення процесу профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти;
- консалтинг і трансферт з проблеми профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти;
- проведення семінарів, конференцій, тренінгів з відповідної тематики;
- організація за замовленням курсів підвищення кваліфікації соціальних педагогів, практичних психологів, вчителів початкової школи тощо, модулі яких містять теми, що стосуються проблеми профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти.

Особливу категорію суб'єктів системи профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти складають волонтери і батьки обдарованих учнів. Так, батьки (сім'я) обдарованої дитини в залежності від своєї поведінки можуть бути як суб'єктом, так і об'єктом (клієнтом) соціального педагога. У разі розвитку моделі взаємодії «сім'я – суб'єкт» батьки обдарованого учня відкриті до взаємодії із соціальним педагогом та іншими суб'єктами профілактичної роботи, мобілізують свої ресурси з метою вирішення проблем своєї дитини. У випадку розвитку моделі «сім'я – клієнт» виникає ситуація ускладнення роботи суб'єктів профілактики щодо вирішення проблеми девіантної поведінки обдарованого учня, оскільки батьки не сприяють вирішенню ситуації, а, навпаки, навіть можуть провокувати таку поведінку дитини [6].

Як суб'єктів профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти ми також розглядаємо волонтерів, які на добровільних засадах допомагають в організації системних профілактичних заходів з обдарованими учнями з різними рівнями схильності до поведінкових девіацій. Перед залученням до профілактичної роботи з обдарованими учнями, волонтери повинні пройти спеціальну підготовку. Мотиви їх участі можуть бути пов'язані з отриманням досвіду профілактичної роботи з обдарованими учнями із зазначеної проблеми, отриманням умінь та навичок щодо засвоєння техніки проведення і використання певних технологій взаємодії, форм і методів профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти та ін.

Волонтери як суб'єкти допускаються до роботи за взаємною згодою сторін – адміністрації за-

кладів загальної середньої освіти та батьків обдарованих учнів. У своїй діяльності вони керуються такими фундаментальними положеннями щодо волонтерської діяльності:

- діяти відповідно до принципів та норм етичної поведінки;
- розвивати професіоналізм;
- нести відповідальність за клієнтів;
- підвищувати статус волонтерської діяльності;
- стимулювати розробку та впровадження соціальних технологій, методів, методик, програм профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти;
- роз'яснювати призначення, цілі та завдання своєї волонтерської діяльності.

Щодо обдарованих учнів як об'єктів профілактичного впливу волонтери повинні користуватися наступними загальними етичними засадами:

- поважати особистість обдарованого учня і гарантувати захист його прав і свобод;
- намагатися зрозуміти кожну дитину;
- допомагати обдарованим учням брати на себе відповідальність за свої особисті дії;
- підтримувати право обдарованих учнів на взаємодію, яка ґрунтується на довірі, співчутті та збереженні конфіденційності;
- визнавати і поважати наміри, відповідальність обдарованих учнів щодо прийняття рішення [1, 76].

Це далеко не весь перелік суб'єктів системи профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти. Залучення тих чи інших суб'єктів до профілактичної діяльності залежить від ситуації, що склалася, і затребуваності дій цих суб'єктів у той чи інший момент.

Отже, підсумовуючи вище зазначене, слід зазначити, що обдаровані учні як об'єкт й одночасно суб'єкт системи профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти характеризуються універсальними і специфічними параметрами, урахування яких виступає однією з умов ефективної організації відповідної діяльності. Щодо суб'єктів, які здійснюють безпосередній чи опосередкований вплив на обдарованих учнів, слід зазначити, що розподіл і знання ними своїх функціональних обов'язків щодо вирішення проблеми профілактики поведінкових девіацій на обдарованих учнів є наступною умовою ефективності системи. Поділ учасників взаємодії на «об'єкт» і «суб'єкт» є досить умовним, що пов'язано з двоїстою природою цих понять, їх взаємозв'язком, взаємовпливом і взаємодією, коли об'єкт одночасно може виступати суб'єктом, а суб'єкт, навпаки, може розглядатися як об'єкт. Саме ця причина послужила для їх

об'єднання в об'єкт-суб'єктний компонент системи профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти. Визначені параметри обдарованих учнів та функціональні обов'язки суб'єктів профілактичного

впливу на них складають ґрунт для розробки змістовного компоненту системи профілактики поведінкових девіацій обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти, що є перспективою подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Гук О., Сливка Л. Волонтерство як складова соціально-педагогічної діяльності з молоддю. *Молодь і ринок*. 2017. 144). С. 74 – 77.
2. Журавель Т. В. Соціальна профілактика як напрям соціально-педагогічної діяльності. Соціальна педагогіка: навч. посібник / За заг. ред. О. В. Безпалько; Авт.-кол. О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, Т. Г. Веретенко та ін. Київ: Академвидав, 2013. С. 85 – 101.
3. Лукашевич М. П., Семігіна Т. В. Соціальна робота (теорія і практика): навч. посіб. Київ: ІПК ДСЗУ. 2007. 341 с.
4. Методология и методы социально-педагогических исследований / авт. сост.: С. Я. Харченко, Н. С. Кратинова, А. Н. Чиж, В. А. Кратинова. Луганск: Альма-матер, 2001. 216 с.
5. Шакурова М. В. Методика и технология работы социального педагога: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2002. 272 с.
6. Саралиева З. Х. Социально-психологическая субъектность и компетентность семьи. *Вестник Нижегородского университета имени Н. И. Лобачевского*. 2002. № 1. С. 192–200.
7. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 336 с.
8. Социальная педагогика: учебник для академического бакалавриата / под ред. В. И. Загвязинского, О. А. Селивановой. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Издательство Юрайт, 2016. 448 с.

References

1. Huk, O., & Slyvka, L. (2017). *Volonterstvo yak skladova sotsialno-pedahohichnoi diialnosti z moloddu* [Volunteering as a component of socio-pedagogical activity with young people]. *Molod i rynek*. 1 (144). 74 – 77 [in Ukrainian].
2. Zhuravel, T. V. (2013). *Sotsialna profilaktyka yak napriam sotsialno-pedahohichnoi diialnosti*. [Social prevention as a direction of socio-pedagogical activity]. *Sotsialna pedahohika*. Kyiv: Akademvydav. 85 – 101 [in Ukrainian].
3. Lukashevych, M. P., & Semyhina, T. V. (2007). *Sotsialna robota (teoriia i praktyka)* [Social work (theory and practice)]. Kyiv: IPK DSZU. 341 [in Ukrainian].
4. Kharchenko, S. Ya., Kratinov, N. S., Chizh, A. N., & Kratinova, V. A. (2001). *Metodolohyia y metodyi sotsialno-pedahohicheskikh yssledovaniy* [Methodology and methods of socio-pedagogical research]. Luhansk: Alma-mater, 216 [in Russian].
5. Shakurova, M. V. (2002). *Metodika i tehnologiya rabotyi sotsialnogo pedagoga* [Methodology and technology of work social teacher]. Moskva: Izdatelskiy tsentr Akademiya, 272 [in Russian].
6. Saraliev, Z. H. (2002). *Sotsialno-psihologicheskaya sub'ektnost i kompetentnost semi* [Socio-psychological subjectivity and family competence] *Vestnik Nizhegorodskogo universiteta imeni N. I. Lobachevskogo*. 1. 192 – 200. [in Russian].
7. Zvierieva, I. D. (2008). *Sotsialna pedahohika* [Social pedagogy]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 336 [in Ukrainian].
8. Zagvyazinskiy, V. I., Selivanova, O. A. (2016). *Sotsialnaya pedagogika* [Social pedagogy]. Moskva: Izdatelstvo Yurayt, 448 [in Russian].

Вікторія Степаненко. Об'єкт-суб'єктний компонент системи профілактики поведінкових девіацій одарених учнів у закладах загальної середньої освіти

В статті представлена змістовна характеристика об'єкт-суб'єктного компоненту системи профілактики поведінкових девіацій одарених учнів у закладах загальної середньої освіти. Об'єкт-суб'єктний компонент системи розглянуто як поєднання взаємообумовленого взаємодія об'єкт-суб'єктного характеру, в основі якої покладено загальні поняття «об'єкт» і «суб'єкт». Розкрито універсальні та специфічні параметри одарених учнів як об'єктів, які одночасно можуть виступати і суб'єктами системи профілактики поведінкових девіацій одарених учнів у закладах загальної середньої освіти. Визначено функціональні обов'язки суб'єктів, які здійснюють безпосереднє або опосередковане профілактичне вплив на одарених учнів.

Ключові слова: об'єкт, суб'єкт, профілактика, девіантне поведіння, одарений учень, заклад загальної середньої освіти, система

Viktoriia Stepanenko. The object-subject component of the gifted pupils' deviant behavior prevention system in general secondary education institutions

The article provides a meaningful description of the gifted pupils' behavioral deviation prevention system object-subject component in general secondary education institutions. The object-subject component of the system is considered as a combination of interdependent interaction of object-subject nature. This combination is based on the generalized concepts «object» and «subject». The universal and specific parameters of gifted students as objects and simultaneously subjects of the gifted pupils' deviant behavior prevention system in general secondary education institutions are disclosed. Universal parameters include age, gender, social status of gifted pupils, and the voluntariness of their participation in preventive measures. The specific features present as typical problems of gifted pupils. These problems are the cause of their psychological and social discomfort.

The functional responsibilities of specialists carrying out direct or indirect preventive effects on gifted pupils determined. The specialists of the gifted pupils' deviant behavior prevention system in general secondary education institutions create the necessary conditions for the achievement of the basic goal. The specialists of the gifted pupils' deviant behavior prevention system in general secondary education institutions as an interdisciplinary team presented. The team coordinator is the social teacher of the general secondary education institution. The inclusion of specialists in the system from the point of view using their socio-pedagogical potential in preventive activities with gifted pupils with deviant manifestations in behavior considered. Parents of gifted pupils and volunteers as special subjects of the gifted pupils' deviant behavior prevention system in general secondary education institutions identified. A need subjects to undergo special training for the implementation of preventive activities with gifted pupils emphasized. The fundamental provisions and general ethical foundations of the volunteers' preventive work with gifted pupils considered.

Keywords: object, subject, prevention, deviant behavior, gifted pupil, general secondary education institution, system